

esolatban álló személyekre, elsősorban a Wesselényiekre vonatkoznak. Egyéni és közvetlen megfigyelések teszik ennek a rétegnek zömét. E rétegben vannak az irodalomtörténeti vonatkozású mozzanatok megörökítésére szolgáló megjegyzések is. Más réteg az, amelyben az író a nemzeti és politikai élet eseményeivel kapcsolatos megjegyzéseit találjuk meg. Kora legfontosabb kérdéseivel az erős nemzeti érzésű Újfalvi többnyire foglalkozik, de minden körülmények között sajátos erdélyi szemszögből. Végül külön rétegnek kell tekintenünk az írónak az eseményekkel kapcsolt, vagy önállóan adott eredeti és széles látókört mutató, bölcséleti mélységeket járó gondolatait, melyek elárulják nagy olvasottságát, európai műveltségét és méltóvá teszik Újfalvi Sándort a XIX. század Apor Pétere elnevezésre.

Hálásak lehetünk a kiadó Egyesületnek és a sajtó alá rendezést végző dr. Gyalui Farkasnak, hogy az Emlékiratot végre ebben az alakban közreadták és hozzáférhetővé tették.

M. Nagy Ottó

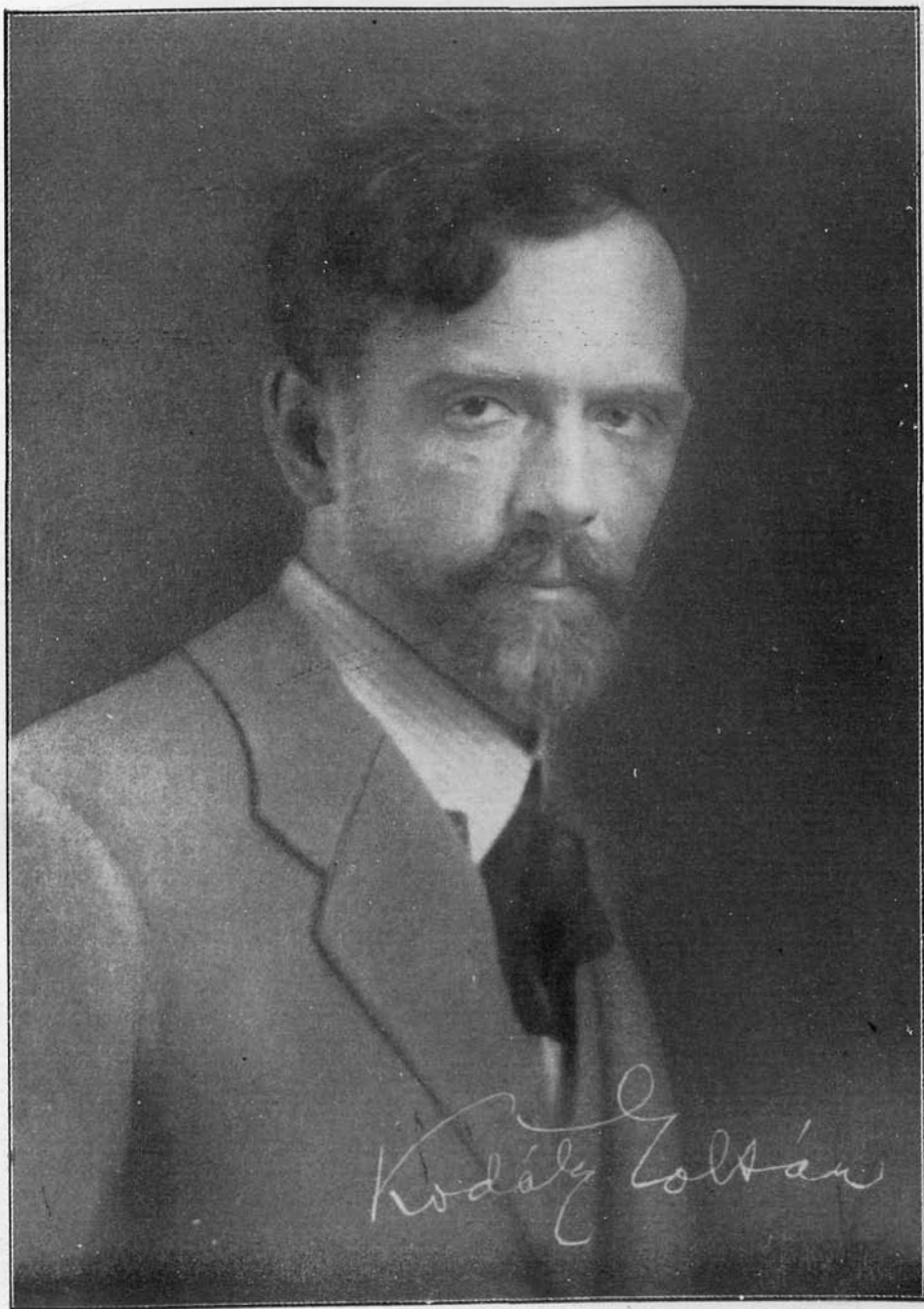
A HATVANÉVES KODÁLY ZOLTÁN

Kodály Zoltán, akinek ebben az esztendőben, december 16-án ünnepeltük hatvanadik születésnapját, hihetetlen egyetlen pillanatot sem tölt mostanság azzal, hogy arról a magaslatról, ahová életútján elérkezett, elmerengve visszapillantson. Időálló, nagy alkotások sorakoznak a háta mögött, de életművét még nem fejezte be. Tisztán felismert céloktól vezetett, szilárd eltökéltséggel és odaadással dolgozik ma is, a magányos alkotó a nemzet közösségéért. Ő, aki akkor is a legjobbat cselekedné, ha éjt-napot a zeneszerzésnek szentelve, egészen elmerülne alkotó gondjaiba, Bartók Béla Amerikába távozása óta a nagy magyar népzenei gyűjtemény kiadásának előkészítésén fáradozva, nap-nap után a Magyar Tudományos Akadémia épületében elhelyezett sokezer fonográf-hengerrel bibelődik. Azonkívül következetesen ott szerepel az új magyar énekkari műveltség minden jelentős megmozdulásában, hisz ő álmolta meg a sajátos, új magyar kórusművészetet s alkotásai európai viszonylatban is „énekes reneszánszot” teremtettek. Lehajlik a gyermekekhez, az éneklő ifjúsághoz s egészségesen magyar ízlésű, zeneileg kiművelt új nemzedék nevelésére törekszik, hogy velük megteremthesse a jövő „éneklő Magyarország”-át.

Kodály Zoltán személyiségében csodálatosan fonódnak össze a tudós, a zeneköltő és a nemzetnevelő vonásai.

A századforduló idején a művelt magyarság önelégülten látta, hogy a Liszt-rapszódiaikon keresztül az egész világ felfigyelt a magyar zenére és miltán semmi okát sem látta a kételynek, ízlését tökéletesen kielégítette a városi műdalokat cifrázó cigány. A sodró ár ellenére ekkor fordult Kodály Zoltán egyedül a nép emlékezetében megőrzött ősi magyar dallamkincs felé. 1905-ben indult el legelső népdalgyűjtő útjára, egy év multán Bartók Béla csatlakozik hozzá, esztendőig járják a Felvidéket, majd 1910 után Erdélyt és Bukovinát. Egy évtized leforgása alatt ötezer dallamot jegyeznek föl, illetőleg vesznek fonográf-hengerre s mások munkáját is hozzászámítva, a maradandóan rögzített dallamok száma hamarosan a tizezer fölé emelkedik. Kodály és Bartók azonban nem áll meg a gyűjtésnél, hanem vallatni kezdi titkai felől e bámulatos gazdagságú dallamvilágot. Az „Ötfokú hangsor a magyar népzeneben” című Kodály-tanulmány és Bartóknak „A magyar népdal” című könyve tisztázza azután a magyar népzene ősi rétegének merő idegenségét a nyugateurópai zenétől és szerves kapcsolatát a finn-ugor népek zené-

LIBRARY
MUSEUM
OF THE
HUNGARIAN
ACADEMY OF SCIENCES

jével. Fölfedezéseik megbecsülhetetlen zenefilológiai eredményeket érleltek meg.

Am az alkotóművész Kodály azt is meglátta, hogy az új, egyetemes értékű magyar műzene is csak a főtárt népzenei hagyományokon épülhet, föl kell szabadulnia a német zene rendszerének egyeduralma alól. A német zenei befolyás két évszázadon keresztül kiáradt az egész világra. A bécsi klasszicizmus három nagymesterének, Haydnnak, Mozartnak és Beethovennek a művében jutott el tetőpontjára, s végső kiteljesedését Wagner jelentette. A századforduló táján a wagnerizmus nyomasztó hatása alatt állt az egész magyar műzene s ezt az erős bilincset kellett széttörni, hogy újat mondhasson a fiatal magyar mester. Musszorgszki orosz dallamvilága és Debussy hangszerelésének friss színei adtak bátorítást neki s ő hozzálátott a magyar népzeneben fogant új kifejezési formák, az új zenei nyelv megalkotásához. Népdalfeldolgozásai, első vonósnyegye, gordonkára és zongorára írt művei jelzik művészetének sok vitával szegélyezett útját, míg végül a XVI. századi költő, Kecskeméti Vég Mihály zsoldár-szövegére írt *Psalmus Hungaricus* ábau elénk bontakozik minden dallamszövebseli és hangszerelési újítása. Ez a fenséges, drámai erejű zsoldár az első tökéletes összegezése Kodály mondari-valójának. Míg Bartók a *Kossuth-színfőnőtől* a *Zene húros- és ütőhangszerekre* című munkájáig mind a zenekarban keresi a maga kifejezését, Kodály a nagy *Psalmus* után határozottan a kórusművészet szolgálatába áll. Egymást követik szebbnél szebb énekkari szerzeményei: a humoros *Villó* és a *Turót eszik a cigány*, a mély áhitatú *Öt Tantum ergo*, a *Pünkösdőlő*, a *150. genfi zsoldár*, azután a *Székely keserves*, a *Karádi nóták*, *Norvég lányok* s a magyar népdalt győzelemre juttató színpadi zenéje, a *Háry János* és a *Székely fonó*. Eddigi művei fölé záróköként illeszkedik a *Budavári Te Deum*, amelynek fölényes hangszerkezeltése és érett énekkari stílusa csodálatra indít.

Ez a hatalmas életmű forradalmat váltott ki a magyar közönség ízlésében, s csak most, az élete hetedik évtizedének küszöbére érkezett mester számára érik az elismerés. Aki a magyar zenei művelődés viszonyaiban ismerős, fájlalhatja a közvélemény tartós és merev ellenállását, de aligha csodálkozik rajta. Középosztályunk javarészt teljesen idegenül áll a népi műveltséggel szemben, a népi eredetűeket pedig az iskola képezte át úgy, hogy számukra is idegenül csengjenek a régi, ötfokú dallamok és a belőlük származtatott harmóniák. Emellett nem idegződtek a fülébe a nyugati zene Wagnert meghaladó újításai sem, hát hogyan érthette volna meg Bartókot és Kodályt, akik újítások dolgában a nemzetközi zeneéletnek is élenjárói s munkásságuk nyomán a magyar zene megújulásával együttjárt az európai műzene megújódása is. Hiveik, előadóművészek és zeneírók, ernyedés nélkül küzdöttek e beláthatatlan jövőjű eredmények elismertetéséért, míg úrrá nem vált az a belátás, hogy a megértés már csak az új nevelésű, jövő nemzedéktől várható. Kodály habozás nélkül vállalta az új magyar zenei közműveltség megalapozását célzó nevelőmunka áldozatát, s ahelyett, hogy előkelő hangversenytermek közönsége számára írná műveit, kánonokat, gyermekkórusokat és bűbajos kétszólamú énekgyakorlatokat tartalmazó *Bicinia Hungaricát* ír pöttömnyi gyermekek számára. Munkatársai segítségével a szemünk láttára olyan új magyar zenei világot épít, amelyben közös dallamkincsét ismer majd a székely szolgálgeény és munkaadó gazdája, az egymásra találó dunántúli és felvidéki diák közös kánont fúj, megszületik a magyar asztali ének s a lapról éneklés olyan feltétele lesz a jó társaságba kerülésnek, mint a XVI. századi Angliában volt a madrigál-irodalom virágzása idején.

Az esztétikusoknak, akik nemcsak a művek elemzésébe mélyednek el, hanem az alkotók lélektanába is, régóta vitatott kérdésük, hogy a költői

lángésznek törvényszerű velejárója-e az emberi nagyság is. A hatvanéves Kodály mindenestre példaként idézhető. Benne a költői lángész a legmagasabbrendű erkölcsi értékkel egyesül, amint erről műveinek szellemén kívül bizonysgot tesz nevelői és tudományos munkássága is.

Kéki Béla

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET DÉSI VÁNDORGYÜLÉSE

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület október 18., 19. és 20. napján Désen tartotta meg a felszabadulás óta első vándorgyűlését. Az EME 1906. óta rendezett vándorgyűlései a magyar tudományosság iránti érdeklődés fölkelését, a múzeumi gondolat népszerűsítését, a közműveltség emelését és a honismeret előmozdítását szolgálják. Jóllehet már az első világháború előtt országos eseményeknek számítottak az évenként más és más erdélyi városban rendezett vándorgyűlések, páratlan jelentőségűekké — mint *dr. Tavaszy Sándor* alelnök egyik közelebről megjelent sajtónyilatkozatában mondta — a megszállás idején váltak, amikor a tudományosan alapozott ismeretközlésen túl széthordták Erdélyben azt a kiművelt lelkeséget, amely tud égni a magas művelődés eszményeiért. A vándorgyűlések olyan szellemi igényeket tartottak ébren, amelyek a kisebbségi sors nagy szükségében a legnagyobb veszélyben voltak. Minden vándorgyűlés új biztatást és kezeséget nyújtott, hogy az erdélyi magyarság a szellemi élet legmagasabb megnyilvánulásairól, a tudományos munkában való részvételről sem akar lemondani.

Az EME gróf Mikó Imrénének, Erdély Széchenyijének kezdeményezéséből és az erdélyi magyar társadalmi erők összefogásából jött létre. Éppen ezért vándorgyűléseink tulajdonképpen állandó visszafordulást jelentenek azokhoz az erdélyi magyar társadalmi erőkhöz, amelyeknek az Erdélyi Múzeum-Egyesület és az Erdélyi Nemzeti Múzeum létrejöttét, állandó gyarapodását köszöni. Az EME-t az erdélyi társadalomhoz fűző szálak közül kétségtelenül a vándorgyűlés a legerősebb s a leginkább szemmel látható is, mert az EME és ENM keretében folyó tudományos kutató és gyűjtő munkának az erdélyi tájjal és néppel való szoros kapcsolatát csak tudományos körök láthatják és értékelhetik.

Désen harminckett évvel ezelőtt rendezett az EME vándorgyűlést. A dési és a szolnokdoboka-megyei idősebb nemzedék lelkében máig is elevenen él az egykori vándorgyűlés emléke. Mint akkor, ebben az évben is a város és a vármegye hivatalos és társadalmi vezetői hívták meg az EME-t vándorgyűlés tartására. A meghívást kimondó és a helyi rendezést végző vezetők között az EME-nek több régi munkás tagja van, nem beszélve arról, hogy értékes alapítványaik, illetőleg adományaik révén Dés város és a Dési Magyar Polgári Kör, az egykori Dési Kaszinó utóda, az EME igazgatóválasztmányának örökös tagjai is. A vándorgyűlés helyi előkészítésének érdekében az EME Désen rendezőbizottságot alakított *dr. gróf Bethlen Béla* főispán elnöklésével s csak az EME elnökségének, meg dési rendezőbizottságának legszorosabb együttműködése tette lehetővé, hogy a mai rendkívüli idők ellenére is meg lehessen rendezni a vándorgyűlést.

Mint 1906 óta mindig, ebben az évben is három napig tartott a vándorgyűlés. Igazán mély és őszinte örömet jelent azt elmondani, hogy a három nap alatt elhangzott 18 tudományos előadás és a vándorgyűlés keretében, az EME orvostudományi szakosztálya részéről rendezett másfélnapos orvosi továbbképző előadásorozat mindvégig a legnagyobb látogatottságnak örvendett. Magának a megnyitásnak ünnepélyessége s a megnyitó díszülés közönségének összetétele szinte páratlan a vándorgyűlések történetében. A megnyitó